

Dokumenttype NOU 1988:28 **Dokumentdato** 1988-09-09

Tittel Med viten og vilje.
Utvalgsnavn Universitets- og høyskoleutvalget
Utvalgsleder Hernes, Gudmund
Utgiver Kulturdepartementet
Oppnevnt 1987-07-22 **Sider** 274
Kapittel Kapitel 2 Sammendrag

Innsatsen for å bygge ny kompetanse er ikke stor nok til å dekke behovet for høyt kvalifisert arbeidskraft fram mot 2010. Innsatsen for norsk forskning og forskerutdanning er ikke omfattende nok til å møte samfunnets behov for ny grunnleggende kunnskap eller for å møte internasjonale samarbeidspartners krav til likeverdighet. Begge deler - ny kunnskap og høyere kompetanse - blir langt mer nødvendig i en fremtid med skjerpet internasjonal konkurranse.

Utvalget mener at grunninvesteringene og personalet i sektoren ikke blir utnyttet godt nok, fordi bevilgningene som kan sette studenter og forskere i stand til fullt ut å konsentrere seg om sine oppgaver, er for små. En målrettet økning av ressursene til sektoren vil gi bedre utnyttelse av ressursene som alt er der. Mer ressurser må gå sammen med målstyring og resultatbevissthet innen sektoren.

Utvalget har i sitt arbeid lagt vekt på å formulere samlende perspektiver på høyere utdanning og forskning, trekke opp hovedlinjene for større strukturelle reformer, og angi en rekke konkrete oppgaver som de politiske myndigheter og alle grupper innen universitets- og høyskolesystemet straks kan ta fatt på.

På grunn av bredden av oppgaver og forslag, har utvalget valgt ikke å gi en tradisjonell sammenfatning av hvert kapittel, men i stedet å gi et konsentrat av hovedtemaene i innstillingen og peke på sammenhengen mellom de viktigste utfordringer og tiltak.

Kapittel Kapitel 2 Sammendrag
 2.1 Bedre rekrutteringen til høyere utdanning.

En hovedoppgave for norsk kunnskapspolitik er å utvikle bedre ferdigheter av befolkningens evner. Lik rett til utdanning er en forutsetning for å oppnå dette. Mindre kull gjør det nødvendig å øke studietilbøyeligheten og rekruttere nye grupper til høyere utdanning. Begynnerstudentene må samtidig få bedre fagkunnskaper og arbeidsvaner i videregående skole, fordi dette i høy grad påvirker kvaliteten og det nivå som kan nås i høyere studier. Samtidig må studentene tas bedre hånd om ved sitt første møte med lærestedene. Med tiltakene deltidsarbeid, deltidsstudier og korte studieløp, er det nå nødvendig med bedre studiefinansiering, studieopplegg, studieinnsats og undervisning for å "gjenreise heltidsstudenten". Færre tar hovedfag. Skal høy kompetanse kunne sikres både for arbeidsmarkedet og forskningen, må langtidsstudiene opprettholdes og styrkes. Antallet hovedfagskandidater og forskningsstipendiater må vokse. Mangel på studentboliger og barnehager er vesentlige hindringer for studier, særlig for småbarnsforeldre og for de lange studieløp. At studentene faller utenom viktige velferdsordninger, svekker studieprogresjon og læring.

Utvalgets forslag på disse punkter omfatter
 - bedre studiefinansiering
 - flere boliger, barnehager og velferdstiltak

- bedring av studieorganisering, særlig for begynnerstudentene
- bedre undervisning og studieinnsats
- bedre studietilbud i den regionale sektor
- sterkere rekruttering av kvinner
- mer internasjonal kontakt og utveksling
- 105.000 studieplasser fra 1995.

Kapittel Kapitel 2 Sammendrag
 2.2 Arbeidsdeling og samarbeid gjennom
 "Norgesnettet"

Siden Ottosenkomiteens innstillinger er det gjennomført et utdanningspolitisk storløft i Norge. Det har gitt to parallelle sektorer - universitetssektoren og den regionale sektor - og tildels rivaliserende institusjoner. For den neste generasjonen må målet være å utvikle et integrert kunnskapsnettverk for høyere utdanning og forskning. Det fordrer en klar arbeidsdeling mellom institusjonene, der universitetene har et hovedansvar for grunnforskning og forskerutdanning, og de regionale høyskoler og sentra et hovedansvar for yrkesrettet utdanning og regionrettet anvendt forskning. Den funksjonelle spesialisering må gå sammen med nasjonal integrering og et langt mer utviklet samarbeid mellom lærestedene. Da må både knutepunktene i nettverket konsolideres og styrkes, og forbindelseslinjene mellom dem utvides. Landets samlede ressurser tillater ikke at alle tilbud etableres i alle fylker. Målet for den videre utvikling av det regionale høyskolesystem må være å gjøre flere av de regionale sentra til nasjonale tyngdepunkter på spesielle områder, slik at lærestedene gjensidig kan utnytte hverandres fortrinn. Samtidig må det åpnes for lettere overgang for studenter og personell fra den ene sektor til den andre og for nærmere samarbeid mellom lærestedene om undervisning, forskning og forskeropplæring. Lærestedene må få større frihet til å forvalte sine midler, samtidig som den funksjon og de oppgaver hvert av dem skal ha, må passes inn i en overordnet politikk for hele landet. Fordelingen av beslutningsmyndighet må forene behovet for nasjonal politisk styring med institusjonenes faglige selvstendighet innen fastlagte rammer.

Utvalgets forslag på disse punkter omfatter

- utvikling av et Norgesnett for utdanning
- etablering av et elektronisk kunnskapsnettverk
- styrking, samlokalisering og sammenslåing av institusjoner
- ingen nye universiteter
- utvidet samarbeid mellom institusjonene
- samarbeid om forskerutdanning
- utvidete fullmakter innen den nåværende forvaltningsform
- departementets fortsatte godkjenning av grader og lengre studietilbud
- alle vitenskapelige høyskoler under Kulturdepartementet
- etablering av et Råd for høyere utdanning og forskning.

Kapittel Kapitel 2 Sammendrag
 2.3 Styrke norsk forskning

Grunnforskningen hemmes av sviktende rekruttering, mangelfull organisering og svak finansiering. I flere av de klassiske universitetsfag har tallet på hovedfagsstudenter gått ned. Flere institusjoner har

problemer med å fylle stipendiatstillingene. Nye doktorgrader er innført, men forskeropplæringen varierer meget mellom fag og institusjoner i organisasjonsgrad og kvalitet. Selve forskningen vanskeliggjøres på grunn av mangel på driftsmidler, utstyr og bibliotekstjenester. Forskernes arbeidsvilkår må bedres. Grunnforskningens resultater gir byttemidler for internasjonal utveksling. Det er behov for en utvidelse av gjesteforskerordningen for særlig fremstående forskere, spesielt fra det internasjonale miljø.

Oppdragsforskning og randsoneinstitusjoner gir interessante muligheter for lærestedene, men reiser også behovet for klare retningslinjer for slike engasjementer.

Utvalgets forslag på disse punkter omfatter

- etablering av forskerakademier: en egen organisatorisk ramme rundt mer forpliktende forskerutdanning ved grunnforskning sinstitusjonene.
- bedre finansiering av hovedfagsstudenter og stipendiater
- økte midler til utstyr, instrumenter, biblioteker, arkiver og samlinger
- senter for høyere studier
- senior professorater
- klarere prinsipper for eksterne engasjementer
- styrking av forskningsrådenes strategiske rolle for kvalitetssikring og prioritering.

Kapittel Kapittel 2 Sammendrag

2.4 Økt indre produktivitet og trivsel

Mange av lærestedene har administrative ordninger og styringssystemer som kan forbedres. Særlig den faglige ledelsesfunksjon må styrkes, med bedre planlegging og oppfølging. Det må bli mer attraktivt å ta lederverv, og målstyrt ledelse må styrkes ved bedre rutiner. Ansvarsdelingen mellom faglig og administrativt personale må bli klarere. Mer utstrakt delegering må gjennomføres for å vinne tid for forskning og undervisning. Ulike systemer og kriterier for opprykk i forskjellige deler av universitets- og høyskolesektoren skaper spenninger og stadige forandringer. Er målet høyere kvalitet, må det etableres ordninger som ansporer til kvalifisering og kompetanseoppbygging. Det administrative og ikke-faglige personale må også få bedre muligheter for å heve sine kvalifikasjoner. Dette er en forutsetning for god bruk av ressursene etterhvert som institusjonene får utvidete fullmakter til intern fordeling og prioritering.

Utvalgets forslag på disse punkter omfatter

- ny personalpolitikk
- større og mer hensiktsmessige faglige enheter
- målstyrt ledelse
- klarere ansvarsdeling mellom faglig og administrativt personale
- styrket faglig ledelsesfunksjon
- mindre tidkrevende beslutningsrutiner
- opprykk etter kompetanse og bedømmelse
- mer delegering og bedre administrativ opplæring
- mobilitetsfremmende tiltak
- minst 5 % realvekst de nærmeste år.

Kapittel Kapittel 2 Sammendrag

2.5 Utvikling av livslang læring i en felles

kultur

Den kunnskap man har fått i førstegangsutdanningen må vedlikeholdes og fornyes gjennom hele livsløpet. Kunnskapsekspløsjonen skaper behov for omskolering og ny spesialisering. Behovet vil omfatte en økende del av den voksne befolkning. Å mestre ny informasjon fordrer fornyet vekt på solide basiskunnskaper. I et forskningsavhengig samfunn fordrer strømmen av funn og fakta grunnleggende kyndighet i naturvitenskap. På den annen side krever de teknologiske nyvinninger større etisk bevissthet. De raske endringer gjør det også viktig med historisk innsikt. Økende internasjonalisering betinger større språklig kyndighet og kulturkunnskap. Når kunnskapen stadig fornyes gjennom forskning, og må tilegnes av den enkelte over hele livsløpet, har vitenskapen selv et ansvar for å utvikle samtlige perspektiver og bringe sammen de to store tradisjoner innen høyere utdanning og forskning - den naturvitenskapelige og humanistiske.

Utvalgets forslag på disse punkter omfatter

- tid til videreutdanning, utvidete sabbats- og permisjonsordninger
 - bedre tilbud om og opplegg for deltidsutdanning
 - ordninger for godkjenning av studier og eksamener
 - bedre organisering av voksenopplæring
 - felleskunnskaper, examen philosophicum
 - sterkere innslag av samfunnsfag og humaniora i ingeniørstudiene.
-